

הַלְבוּת סִמְן תַּרְלוֹ תַּרְלוֹ

ביאורים ומוספים

סימן תרלו

דין סִמְן יְשָנָה

[משנ"ב ס"ק ב]

סְתָמָא לְשֵׁם חַג נְעֻשִׁית¹.

1) אמנם, לעיל (סי' תכט ס"ק א) הביא מחלוקת אם דין זה לשאול בהלכות החג שלשים יום לפני נהוג גם בסוכות, וכתב שלדעת הב"י אינו נהוג אלא בפסח שרבו הלכותיו ופרטיו, אבל בשאר ימים טובים די בכמה ימים [ובשעה"צ שם (ס"ק ב) כתב בשם רש"י וכמה ראשונים שדין זה נהוג גם בשאר החגים], וכבר העיר המהרש"א (סוכה ט, א) על הב"י מהדין כאן.

וכתב הב"ח (שם) שעיקר התקנה נאמרה דוקא קודם הפסח, אך למעשה נהגו לשאול שלשים יום גם קודם שאר החגים [נראה שעה"צ שם שנחלקו בזה האחרונים]. והפמ"ג שם (א"א ס"ק א) כתב, שהחכם דורש רק לפני הפסח, אבל השואלים שואלים גם קודם שאר החגים [ולפיכך דקדק רש"י (סוכה שם ד"ה בית שמאי) לענין סוכה לכתוב רק ששואלין ולא הוסיף שדורשין]. ובשו"ת חלקת יואב (ח"א מהדו"ת סי' ד) תירץ, שהב"י סובר שהדין כאן אינו מחמת הדין של שואלין בהלכות החג [כרש"י], אלא מחמת שסתם אדם שבונה סוכה מתכוון שתעמוד שלשים יום, וממילא בכך הזמין אותה שתעמוד בסוכות, ודי בהזמנה להחשיב את הסוכה כנעשית לשמה, אף על פי שלא חשב וכיוון לעשותה לשם החג כלל [נראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרלה ס"ק א)].

[משנ"ב ס"ק ה]

שְׁיִיחַ קֶה קֶפֶץ מְעַט קֶטְפָה עַל טֶפֶח מְרֻבָּע².

2) ולהגביה טפח על טפח מהסכך שכבר נמצא על גבי הסוכה ולחזור ולהניחו, מדברי השו"ע הרב (ס"ב), וצ"ח אליו בשעה"צ ס"ק ז) שכתב שיש להניח סכך 'חדש', משמע שאינו מועיל, אכן, הערוך השלחן (ס"ב) כתב שמועיל לעשות כן.

[שעה"צ ס"ק ז]

שְׁכָר בְּרֻן וְזֶן מִדִּין סִמְן סִמְן בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה³.

3) ובמשנ"ב לקמן (סי' תרמא ס"ק ג) הביא את דברי הריטב"א להלכה.

[משנ"ב ס"ק ז]

וְכַמּוֹ שְׁפָתַי הִמְגִּין אֲבָרְהָם בְּסִמְן תַּרְלוֹת סְעִיף-קֶטָן ב'⁴.

4) שם כתב שקדושת עצי סוכה אינה נשאר על הסוכה משנה לשנה. ואף שיש מקום לחלק בין דבריו לענינו, שרק לגבי הקדושה נאמר שהיא פוקעת לאחר החג מפני שהיא תלויה בקיום המצוה, ואם כן כשעברה שנת המצוה וקדושת החג פקעה קדושת הסוכה, מה שאין כן לגבי דין עשיית סוכה לשם חג הנאמר כאן, אין טעם שתפקע כונת העשייה לאחר החג [וכן חילק העמק ברכה סוכה אות ז], ביאר בספר מועדים וזמנים (ח"א סי' פ) בדעת המשגיב שכיון שאין צריך לעשות סוכה לשם חג ואין דין לעשותה 'לשמה' כבציעית ומצה, אם כן הגדר בחידוש דבר בסוכה אינו לעשותה לשמה אלא רק לעשות בה עשייה מועטת כדי ליחד ולהזמין אותה למצוה, ואם כן יש לומר שאין היחוד וההזמנה למצוה של שנה אחת מועיל למצוה של שנה אחרת.

אכן, לקמן (סי' תרלח ס"ק ט) כתב שיש אחרונים שמפקקים על דברי המג"א, אלא שלמעשה טוב להחמיר.

[משנ"ב ס"ק ח]

זְלֵא סִגִּי בְּגִלְיֵי הַגָּג לְכָד⁶.

6) אמנם, לגבי מי שסיכך תחת גג הבית, ולאחר מכן הסיר את הרעפים, כתב הרמ"א לעיל (סי' תרכו ס"ב), ובשעה"צ שם ס"ק כו) שהסוכה כשרה [ואין בזה משום 'תעשה ולא מן העשוי']. אכן, מבואר בבכורי יעקב (סי' תרלה ס"ק א) שבענינו אין להקל בהסרת הגג, שכיון שדר במקום זה תחת הסכך כל השנה, יש לעשות היכר בסכך עצמו, מה שאין כן שם שלא סיכך עד לפני החג, די בהסרת הגג שמעליו.

ודעת החזו"א (תורת המועדים ס"ק ה, בשם הגר"ח קניבסקי) שדי בגילוי הגג להכשיר אף בענינו, וכן כתב העמק ברכה (סוכה אות ט), וביאר, שממה שהיה הגג סגור כל השנה ולא היה שימוש בסכך כלל [שהרי הגג קבוע ואטום יותר], לא היה נראה שהאדם דר בסוכה אלא בבית, וממילא כשמגביה את הגג עכשיו הריחו כעשה דירה חדשה של סוכה. וביאור דעת המשגיב כתב הגרש"ז אויערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות ו) שמדובר כאן באופן שהגג אינו מונח על גבי הסכך ממש אלא מרוחק ממנו, ולפיכך יש להחמיר משום שבמשך השנה רואים בעיקר את הסכך ולא את הגג, והוא נראה כדר תחת הסכך ולא תחת הגג שגבוה ממנו, ואם כן כשישב שם בסוכות אינו נראה כיושב בסוכה אלא כדר בביתו של כל ימות השנה. ואכן, אם הגג מונח על גבי הסכך, די בהגבהת הגג ואין צריך לעשות לפני סוכות מעשה בסכך, כיון שבמשך השנה אינו נראה כמשתמש ודר תחת הסכך, שהרי הסכך אינו מוסיף הגנה כלל.

סימן תרלז

דין סִמְן שְׂאוּלָה או גְּזוּלָה

[משנ"ב ס"ק א]

אֵין לְהוֹסִיף בְּיוֹם-טוֹב בְּעֶצְמוֹ (וכו', גַּם-כֵּן יֵשׁ לְהַתִּיר²).

1) ואף שלענין הוספה על מחיצה המתרת [והיינו מחיצה שמחמתה נוצר היתר, כגון מחיצה המכשירה רשות היחיד לטלטל בתוכה או שמכשירה סוכה] מבואר בשו"ע לעיל (סי' שטו ס"א) שאם יש במחיצה הקיימת רוחב טפח, מותר להוסיף עליה בשבת, כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה ד ח"ג סי' כה, וצ"ח לדבריו השעה"צ בס"ק ג) שלא הותר להוסיף על אהל עראי אלא במחיצות ולא בסכך הסוכה. אכן, בפמ"ג (סי' שטו א"א ס"ק א) משמע שלא חילק בזה. וביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ד הע' קלד) שמה שאסור בענינו להוסיף אף שטפח ממנה כבר קיים, הוא מפני שהתוספת מכשירה מקום נוסף ומחדשת עליו שם סוכה, מה שאין כן במחיצה המתרת בשבת של ענין המחיצה הוא להפריד, וחלק מההפרדה כבר נמצא על ידי המחיצה בשיעור טפח, ולכן מותר להוסיף עליה. והוסיף, שלפי זה אסור אף להוסיף דופן בסוכה כדי להאריכה, משום שמחדש שם סוכה על מקום נוסף [נראה בספר ארחות שבת (ח"א פ"ט הע' מז ו-סד) בשם הגר"ש אויערבך].

2) אמנם, לעיל (סי' תרכו ס"ק כ) כתב שהפמ"ג הסתפק אם מותר לומר לנכרי שסיכך לו סוכה ביום טוב כשאינו לו אחרת, וסיים שחלילה לו להורות היתר, וצ"ע בכל זה. וראה מה שכתבנו שם בישוב הסתירה.

ולומר לנכרי המסכך להוסיף סכך יותר משיעור הכשר סוכה, הסתפק בשו"ת עטרת חכמים (לבעל הברוך טעם, א"ח סוף סי' ו)

מילואים

הלכות סִּמָּן תְּרִלְד תְּרִלָּה

המשך מעמוד קודם

בדיעבד כשרות נותיכן שאף כאן הטירחא לנענע את כל הסכך נחשבת כדיעבד. וכן מבואר בבכורי יעקב כאן (ס"ק ב) שסוכת גב"ך כשרה כיון שעשויה כבר, אך כשבא לסכך מלכתחילה, לא יתן לקטן, אשה או נכרי לסכך.

ואף שאין לקטן 'כונה', צידד הפמ"ג (משב"ז ס"ק א) שבעשיית סוכה אין חיסרון בדבר, כיון שבדבר שיש בו עשיה מבואר בגמ' (חולין יג, א) שהמעשה מוכיח על המחשבה שנעשתה לשמה. ובשו"ת אבני נור (ארי"ה סי' תעה) כתב שאין חיסרון בדבר, כיון שאין צריך שהמניח את הסכך יעשה זאת בכונה, אלא די בכך שיחשוב הגדול ויחון בשעה שהקטן מניח את הסכך, וכן דעת הגר"ש איערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות ה) לענין סכך שעף ונפל על הסוכה מאליו ובשעת נפילתו כיוון שיהיה לשם צל נוראה מה שכתבנו בביה"ל להלן (ד"ה אבל).

ולענין גדול בן י"ג שאין ידוע אם הביא שתי שערות שהניח את הסכך, החמיר הגר"ח מבריסק (ספר הסוכה עמי שמא), מפני שענין זה נוגע לדון דאורייתא, ובדאורייתא אין סומכין על חזקה דרבא שבן י"ג הביא שתי שערות. וכן החמיר החזו"א (תורת המועדים ס"ק ג, בשם הגר"ח קניבסקי). אך לענין דיעבד כשכבר הניח דעת הגר"מ קרליץ (חוט שני שם) שאין לחוש. אכן במשנ"ב לעיל (סי' יד ס"ק ד) כתב לענין הטלת ציצית בבגד, שאף אם לא הביא שתי שערות אין להחמיר אפילו לבתחילה כשגדול עומד על גביו ומצוהו שיעשה לשמה נוראה תהלה לחד שם (ס"ק ב).

ונכרי שסיכך סוכה ולא הבין שעליו להניח את הסכך לשם צל אך הבין שעושה זאת לצורך הימים, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פכ"ה אות לב) שהסוכה פסולה, שאין זה נחשב כמסכך לשם חג.

מבואר ברמ"א לקמן (סי' תרמט ט"א) שהסוכה כשרה נוראה מור וקציעה (סי' יד ד"ה וכתב הרא"ש), וכן כתב לענין לולב, שאם אגוד נכרי הרי הוא כשר. אכן, לענין לבתחילה, כתב המשנ"ב שם (ס"ק יד) שטוב להזיזוהר שלא יאגוד אותו נכרי או אשה, כיון שהם אינם מחוייבים במצוה, ודעת ר"ת (תוס' גיטין מה, ב ד"ה כל) היא שמי שאינו מחויב במצוה אינו כשר לעשות אותה, ואף שמדינא אין הלכה כדבריו נוראה שם שהעירו התוס' עליו מסוכת גב"ך שכשרה, מ"מ נכון להחמיר בדבר. והוסיף בשעה"צ שם (ס"ק טו), שאף קטן פחות מבן י"ג שנים נכון שלא יאגוד את הלולב, ואם אגוד, ויכול הגדול להתירו ולאגודו שנית, יעשה כן.

וכן לענין עשיית סוכה והטלת ציצית בבגד על ידי קטן נשגדול עומד על גביו, כתב בביה"ל לעיל (סי' יד ס"א ד"ה להצריך, וראה משנ"ב שם ס"ק ד), שמן הדין יכול לעשותם נורק אשה לא תתלה ציצית משום שנאמר בפסוק "בני ישראל" - ולא בנות ישראל, אלא שראוי ונכון לעשותם על ידי זכר בן י"ג שמהיב במצוה אלו (כמבואר בפמ"ג שם א"א ס"ק ג, חכמת שלמה שם, דרך החיים סי' ח ס"א, ובבכורי יעקב כאן ס"ק ב), וכן דעת החזו"א (חוט שני סוכות עמי רא) שאף שמעיקר הדין מסתבר שקטן כשר להניח את הסכך, מ"מ כשאפשר לתקן על ידי הנחת גדול ראוי לתקן, וכשאיננו אצל החזו"א שקטן זרק ענפים בשעה שסיככו את הסוכה, הסתפק בדבר, והגבירו את הסכך והחזירוהו (ארחות רבנו ח"ב עמ' רב).

אמנם במשנ"ב כאן לא הזכיר שבסוכת גב"ך טוב שאיש בר חיובא ינענע את הסכך ויחזירו, ואף לקמן (סי' תרלו ס"ק ד) לא כתב אלא שיחדש בה דבר (מטעם המבואר שם). אכן, מבואר בביה"ל (סי' יד שם) לענין התרת הציציות, שכיון שכבר נקשרו אין צריך להתירן שהרי

הלכות סִּמָּן תְּרִלְד תְּרִלָּה

המשך מעמוד ק

4) ואף סוכה: שלצורך בנייתה נצרך מעשה אומן [כגון שבנייתה מורכבת]. כתב הכף החיים (ס"ק ד) שמותר לבנותה בחול המועד, שהרי הביה"ל הוכיח דבריו מכתובת תפילין ומוזות המותרת אף שהיא מלאכת אומן, וטעם הדבר הוא מפני שהותרה מלאכת אומן לצורך מצוה שהיא לצורך המועד. וכן דעת הגר"מ פיינשטיין (ספר זכרון שלמה עמ' לה אות כא), אלא שכתב שסתם בניית סוכה היא מלאכת הדייט, ולפיכך אסור לעשותה על ידי מעשה אומן, שלא דוחר מעשה אומן אם שייך לקיים את המצוה בלא זה. ולענין עשיית מעקה לגג בחול המועד, האם הותר במעשה אומן, ראה ביה"ל לעיל (סי' תקמ ט"א ד"ה וכן).

וכשבונו סוכה, דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ז סי"ד) שלא יעשה בנין קבע גמור העומד למשך ימים רבים.

ולעשות סוכה בחול המועד לצורך סעודת ברית מילה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרמ ט"ז ד"ה וסעודת) שמותר, מפני שהוא לצורך המועד. וכן אם הוא מצטער מחמת ציפיות בסוכה, דעת הגר"ש איערבך (ששי"ב פס"ז הע' קעה) שמותר להחזיקה בחול המועד מפני שנחשב קצת כמצטער, והרי זה צורך החג.

אם מותר, שאף שמותר להוסיף על אהל עראי נראה הע' הקדמת], מ"מ הואיל ומערב יום טוב לא היה אהל זה קיים כלל [שהרי עשאו הנכרי רק ביום טוב], יתכן שאינו בכלל ההיתר של המוסיף על אהל עראי, והביאו הדעת תורה נוראה בכף החיים (ס"ק ה) שהחמיר בענין זה.

ובטעם הדבר שהתירו לומר לנכרי לשוב ולסכך ביום טוב, ביאר בשו"ת באר יצחק (ארי"ה סי' יג ענף ט), שהוא מקור ההיתר כמובא בשעה"צ שלדעת תוס' (שבת צ"ה, א) איסור בניה ביום טוב אינו מן התורה אלא מדרבנן, וגם איסור אמירה לנכרי אינו אלא מדרבנן, אם כן הרי זה שבות דשבות שהותר במקום מצוה, ואף לפי הרמב"ם שחולק וסובר שבניה אסורה מן התורה ביום טוב, יש לסמוך על שיטת בעל העיטור המובאת ברמ"א לעיל (סי' רעו ט"ב) שבמקום מצוה מותר לומר לנכרי לעשות עבורו אפילו מלאכה מדאורייתא [וכעין סברא זו ראה בדברינו לעיל (סי' תקב ס"ק א)].

[ביה"ל ד"ה עושה]

בְּעֵשֶׂית אֶהָל עֲרָאִי⁽⁸⁾ וכו', מִשְׁמַע פִּשְׁטָה דְּעֵשֶׂיהָ גְּמִרָה מְקִירָה⁽⁴⁾.

3) ולענין דעת שאר הפוסקים המשנ"ב האם סוכה נחשבת כאהל עראי או כאהל קבע, ראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (סי' תרכו ס"ק ב).

